

גליזון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בשלח (שירה)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בשלה - שירה

- ב מסתכלים כלפי מעלה - לסמוך רק על הקב"ה
- ג ויצא העם ולקטו - השתדלות לפרנסה מתוך אמונה
- ח כי קרוב הוא - קירבת הקב"ה לכל יחיד ויחיד
- יג להרחיק את האדם מן העבירה - עשיית גדרים וסייגים
- טו מזמור שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'
- יז שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד:

shwrtz@bezeqint.net

פרשת בשלח שירה

מסתכלים כלפי מעלה - לסמוך רק על הקב"ה

בפרשתן (יג יז-יח), 'ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה, ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף', והקושיא נודעת, אם ברצונו של הקב"ה שלא ישוּבו בני ישראל למצרים היה יכול להטות ליבם ולחזקם שלא ינחמו ויתחרטו בראותם מלחמה ולא ירצו לשוב מצרימה, ולשם מה הוצרך לסובבם בדרך.

חיל, אכן כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, ותכיר באמת שאין בך יכולת טבעית לנצחם, או אז מבטיח הכתוב שלא תירא מהם, כי השי"ת יצילך מפניהם בדרך נס ומעל הטבע [ושני נביאים בסגנון אחד ממש, וכמו שכתב השל"ה הק' (אות לג) וז"ל, הכי פירושו, 'אם' תאמר בלבבך ותודה על האמת שמצד הטבע לא תוכל לכבוש אותם, כי רבים הגוים האלה, אלא בעזר אלוקי, או לא תירא מהם, כי יהיה אלוקים בעזרך". אבל כשתאמר כוחי ועוצם ידי - אז (אכן) תירא מהם].

ומבאר הרה"ק ה'קדושת יום טוב' זי"ע בהקדם מה שכתב ה'בינה לעיתים' (דרוש נד) לבאר מה שנאמר (דברים ז יז-יח), 'כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם' וגו', שבא הכתוב לומר, שאם תאמר בדעתך, כי יש לאל ידי ובגבורתי ורוב כוחי ומניין אנשי הצבא שעמי להוריש ולנצח את הגוים האלה - אזי יש לך באמת להתיירא מפניהם, כי לא בכח יגבר איש ואין המלך נישע ברוב

כי זה כלל גדול, הסומך על עצמו ועל חכמתו, על כוחותיו ועל כשרונותיו, על ממונו ועל שאר 'מעלות' כיו"ב - אינו רואה סימן ברכה בעמלו, אכן זה היודע ומכיר שהוא וכל כוחותיו וכל כולו אין בהם כלום, ואין שום יכולת ביד האדם לעשות קמנה או גדולה בלתי ציווי ה' ורצונו ית', ובכל פעולותיו סומך הוא על הקב"ה שיעזרנו - מובטח לו שלא תסור הברכה וההצלחה הימנוד.

א. בפרשתן (יז יא), 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל' וגו', וידוע מה דאיתא בגמ' (ר"ה כט.) 'וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים וכו', וביאר הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, כל זמן שהיו מסתכלים כלפי מעלה ר"ל שהסתכלו בעין השכל והשימו אל ליבם שכל הכוחות שבהם עם כל החושים הכל מגיע מ'למעלה', אז היו מתגברים. וזהו שאמר הכתוב (תהילים טז ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד' - להאמין בלב שלם שכל החיות שיש באדם הכל הוא ממנה שהקב"ה נופח בו רוח חיים בכל עת ובכל רגע, ומה כתיב בתריה 'כי מימיני בל אמוט', שאם האדם משים את ה' לנגדו תמיד אזי לא ימוטו רגליו (הובא ב'תפארת שמואל' בלק).

ב. בפרשתן (יז טו), 'ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' ניסי', ופירש רש"י, ה' ניסי - הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, הקשה הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע, מה ראה משה רבינו לבנות מזבח לזכרון שה' ניסי ושעשה לנו כאן נס גדול דייקא לאחר מלחמת עמלק, ולא לאחר כל הניסים הגדולים שהיו לבני ישראל מקודם ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף. ומבאר ה'כתב סופר' כי בכל הניסים שהיו עד עתה הרי היה ניכר בעליל כי אצבע אלוקים הוא ומאת ה' היתה זאת, ולא היה יכול אדם לעלות בדמיונו לחשוב שהיה במקרה ובדרך הטבע, אבל במלחמת עמלק שהיו בני ישראל יכולין לחשוב שהם ניצחו את עמלק בדרך הטבע, וכדרך עורכי המלחמה שזה קם וזה נופל, ולהוציא ממחשבת כפירה זו בנה משה את המזבח ויקרא שמו ה' ניסי, להודיע כי ה' איש מלחמה, הוא עשה ועושה את כל המעשים, ולא נצחו בכוחם ח"ו, אלא הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול.

ג. מעשה בחסיד שהמתין שנים רבות לזש"ק ולא נושע, עד שהציעוהו לו ליסע למדינה פלונית שם יושע, פנה אל רבו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע בשאלה, הורני את הדרך נלך בה, האם ליסע שמה או לאו, כי ההוצאות שמה עולים להון עתק עד מאד, אמר לו הרה"ק, אין לך צורך בנסיעה זו, השאר בביתך וה' יהא בעזרך, חזר החסיד

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

ג

יש בדינינו דרך הצלה טבעית מהאויבים, נשוב למצרים ונברח מהם, אך דא עקא שאם יאמרו ויחשבו שהם יכולים לעמוד במלחמה בכוחות עצמם - בוודאי יפלו שדוד כנגד אויביהם. על כן, הסיכום הקב"ה אל המדבר, בכדי שיראו היטב שנסתם בפניהם כל דרך טבעי, וממילא נשאו עיניהם למרומים, וכל זאת בכדי שיוכל ה' ללכת לפניהם יומם ולילה.

ויצא העם ולקטו - השתדלות לפרנסה מתוך אמונה

בפרשתן (טו טז), 'זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגולגולת מספר

נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו, ופירש"י, כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עומר לכל גולגולת, מה כתיב ביה, 'וילקטו המרבה והממעט, וימורו

נמצינו למדים, שכאשר באה על האדם איזה צרה ל"ע, הרי כל עוד שנדמה לו כי יש פתח הצלה בדרכי הטבע, אם יעשה כך וכך, ירוץ אל פלוני וכו' אזי הישועה רחוקה הימנו, מאחר שאינו סומך על הקב"ה אלא על עצמו... אכן דייקא בעת שנראה ש'ננעלו כל השערים' ואפסה כל תקווה בחושך כפול ומכופל, וכולם כאחד 'מרימים ידיהם' בייאוש - הוא הזמן המסוגל ביותר לישועה, אם ישא עיניו למרומים ויתלה שברו בה' אלוקיו, מתוך ההכרה הברורה שאין לנו מלך גואל ומושיע אלא אתה".

מעתה מבואר הטעם שהוצרך הקב"ה להסיבם דרך המדבר, כי חשש הקב"ה שכאשר יבואו בני ישראל לארץ פלשתים ויראו מלחמה, יאמרו בלבבם,

לביתו ומסר לב"ב את דברי הרבי מתוך אמונה שלימה - כי ה' יהא בעזרנו, משעברו חודש וגם שניים ולא נושעו, החליטה האשה לאגור מעות בעבודות קשות שהיתה משתכרת ומשמרת כל פרוטה, לצבור סכום הגון הנדרש מהם לשלם לרופאים במרחקים... וכך הייתה עושה, מצרפת פרוטה לפרוטה, ומחלפת בדינרי זהב, ואת מטבעות הזהב הייתה מטמנת בתנור ישרן הנמצא בביתם, וכבר פסקו מלהשתמש בו מזה עידן ועדנים.

כך עבר עליהם זמן רב, כשהוא אוגר בקרבו 'אמונה בה' ובצדיקים' והיא אוגרת מעות ומטבעות. ביום בהיר אחד יצאה האשה מהבית, ו'בעל הבית' נתיישב לעסוק בתלמודו, אך הצינה גברה עליו, וחשב לעצמו, הרי הנני איש יחידי בבית מוטב אסיק את התנור הישרן הקטן מאשר את התנור הגדול המשמש אותנו יום יום, והוא לא ידע כי הוא שורף במו ידיו מטבעות הזהב שב"ב נתייגעה עליהם כל כך, ובבואה לביתה... שמעה קול התורה המתרונון בבית בנועם זמר, ולאידך ראתה שכל עמלה ויגיעתה ירד לטמיון והפך למאכולת אש... מכיון שכך החליטה, אם כן, אין לי ברירה אחרת מלבד לבטוח בה', פרשה ידיה בתפילה לפני ה' מתוך שהיא נסמכת ובוטחת רק עליו. ואכן, מיד אחר כן נושעו בזש"ק, ללמדך כי דייקא אחר הכרת האדם שאין לו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים אז קרובה ישועתו לבוא.

והעמיסו זאת בלשון התפילה ('והוא רחום' לשני וחמישי) 'טהור ישועתנו קרבה - יגענו ולא הונח לנו', שכאשר יגענו ולא הונח לנו ולא הועלנו מאומה מכל ריבוי היגיעה והעמל, והננו מגיעים להכרה שרק השי"ת יכול להושיענו, אז ישועתנו קרבה...

פעם נכנס יהודי אל הרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאזניץ זי"ע ופדיונו בידו, ובכה לפניו שגנבים פרצו לביתו וגנבו ממנו הון ורכוש גדול, אמר לו הרה"ק וכי מה רצונך ממני, יש לי עדים שבאותה שעה שאירעה הגניבה בביתך הייתי כאן בביתי, ולא אני גנבתיך, ומה לך כי באת אלי... אך היהודי המשיך והפציר בו שיושיעו, ואף הגדיל פדיונו במטבע נוסף, נענה הרה"ק ואמר לו, אם תניח פדיון של חמישים זהובים אוכל לעזרך, כשמוע היהודי את דבריו פנה אל זוגתו ואמר, הבה נעזוב את בית הרבי ונלך לזעוק אל ה', כי הוא יושיענו אף בלא פדיון גדול כזה, וממנו נוושע, ויהי כאמרו דיבורים אלו נענה הרה"ק לעברו, ר' איד, הישועה כבר בידך אחר שבאת לכלל הבנה ש'מבלעדך אין לנו מלך גואל ומושיע'.

ד. ביסוד הדברים פירש הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע בלשון המשנה (אבות ד ד) 'תקוות אנוש רימה', ר"ל אימתי יש תקווה לאנוש - בשעה שהוא יודע שהוא בעצמו אין ואפס, רימה ותולעה... או אז הקב"ה ירעיף עליו מטובו בכל ענייניו (הובא באמרי קודש ליקוטים עמוד רפ"ג).

ה. וכלל הדברים הוא כמאמר הרה"ק מקאברין זי"ע בלשון הכתוב (טו כו) 'כי אני ה' רופאך', כלומר, הידיעה שאני ה' היא הרפואה הגדולה ביותר, היא העצה הטובה לכל העניינים...

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר, ופירש"י 'יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם מדרו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול נעשה בו, מעתה יש מקום להקשות, אם גם הממעט לא החסיר' אלא נעשה נס שאותו מקצת עומר שליקט שרתה בו הברכה עד שנתרבה שיעורו לעומר, אם כן מדוע היו צריכים לכתחילה ללקוט עומר, ולא היה די בלקיטת מעט שבמעט.

אלא בא הכתוב להודיענו יסודות נחוצים להורות דרך ה' ב'סוגיית הפרנסה', ועל שלושה דברים אלו עולם הפרנסה עומד'. א. גזירת מלך, שעל האדם להשתדל לפרנסתו, ו'בזעת אפך תאכל לחם', ככתוב (תהילים קד כג) 'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב', על כן ציווה הקב"ה שיעשו 'השתדלות' בשיעור לקיטת עומר'. ב. אף על פי כן צריך להאמין שאותה השתדלות אינה מביאה כלל את התוצאה, וראיה לדבר שאף 'הממעט' שלא עשה השתדלות מספקת אף הוא היה לו עומר לגולגולת כמו זה שהשתדל ואסף את כל

ו. וכך ביאר הרה"ק ה'ישא ברכה' ממאדז"ץ זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שלכאורה אמונה היא 'בראש' ומה עניין 'ידיים' לאמונה, אלא ללמדנו על חובת האדם להשתדל בידיו וביגיעת כפיו ולא יישב בחיבוק ידיים, אלא שיעבוד בידיו מתוך אמונה שאין זה אלא השתדלות ותו לא, וכמו שאמרו (בירושלמי, הובא בתוס' שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי העולמים וזרע', והיינו שמתוך אמונתו בהקב"ה הרי הוא זורע ומקיים חובת ההשתדלות, אך 'ידיו אמונה', שמאמין כי אין 'הידיים' מביאים את הפרנסה, אלא שהם הדרך שעל ידה יצווה הקב"ה את ברכתו, וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה'.

כיוצא בדבר אמר גם ה'חפץ חיים' (פרשת בשלח עה"ת בהערות), מדוע קרע הקב"ה את הים רק לאחר שנכנסו ישראל לתוכו, אלא שרצה ללמדנו לדורות עולם שצריך לעשות השתדלות, לקפוץ אל תוך הים... ולא לילך בטל בטענת אמונה כי הקב"ה יכול 'לקרוע את הים' אף מבלי שאעשה כלום...

אמנם לאידך גיסא, פשיטא ש'השתדלות' זו להיכנס לים לא הועילה ולא מידי, והיינו כדאמרן, על האדם לעשות את ההשתדלות, ואז ישפיע הקב"ה את ברכתו בלא שום שייכות אל עשיית האדם, וכל ההשתדלות אינה אלא בגזירת מלך.

ז. הנה כתיב לעיל בפר' בא, כאשר יצאו בני ישראל ממצרים ש'גם צידה לא עשו להם' (יב לט), ופירש רש"י, 'להגיד שבחן של ישראל שלא אמרו האיך נצא למדבר בלא צידה אלא האמינו והלכו', ולכאורה יש מקום להקשות 'צריך עיון גדול', מה עם חובת השתדלות... מדוע לא השתדלו מאומה לצורך פרנסתם וסיפוק צרכיהם, מזון ומים עבור כל העם... אלא, שאכן אם היו יוצאים ל'דרך שלושת ימים' ותו לא, אזי אכן, היו מחויבים לקחת עימם את הנדרש להם בדרכם. אבל, מאחר שיצאו בלי 'תוכנית' (פלאן) כמה זמן עתידים הם להישאר במדבר, והרי ממילא אין ביכולתם לקחת עימם מזון 'לכל החיים' או לארבעים-חמישים שנה... ואין בידם ברירה אחרת, אלא לסמוך על הקב"ה... ממילא פטורים הם מכל חובת ההשתדלות לגמרי ואינם צריכים להכין כלום לדרך.

ולא נאמרו הדברים כ'דרשה' בעלמא... אלא כך הוא דרכה של תורה ב'עסק' זה, והדברים נוגעים למעשה לחיי היום-יום.

בישיבת הרמה של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למד בחור אחד שישב והמתין לזיווגו כמה שנים אחר שבא לפרקו, פעם שאלו ה'חפץ חיים' אודות מצבו, ענה הבחור שאינו מסכים רק לשידוך שיתחייבו עבורו חמשה שנים 'קעסט' (להיות סמוך) על שולחן חותנו, ולכן 'יושב' הוא... שאלו ה'חפץ חיים', וכי כמה שנים נראה לך שנקצבו ימי חייה, נבהל הבחור למשמע השאלה, ומיהר לענות לכל הפחות 'ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', אם כן - המשיך ה'חפץ חיים' ושאל - מאין תבוא פרנסתך בכל השנים ההם, ענה הבחור ואמר הרי מאמין אנכי בה' אלוקי ובוודאי שהוא יהא בעזרי בענייני פרנסה וכלכלה, אמר לו החפץ חיים, הגע עצמך, אם על חמישים שנה (שאחר ה' שנים הראשונות) הינך מאמין ובוטח שהקב"ה ישלח עזרך מקודש, היאך לא תאמין בו שיזון אותך ויתן לך כדי מחסורך אף בחמש שנים הראשונות לאחר הנישואין.

הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, מידה זו מידת דתן ואבירים היא, שעברו על ציווי הקב"ה והותירו מהמן למחרת, מחשש שמא לא ירד המן למחרת, אף שידעו שעל הימים שלאחר מכן, חייבים הם לסמוך על ה' הנותן לכל בריה ובריה די פרנסתה ולכל גוייה וגוייה די מחסורה... ואפילו הכי דאגו דאגת המחר.

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

ה

אפיך תאכל לחם'. אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להימלט ממנו. על כן אמרו (ספרי דברים קכג) 'יכול אפילו יושב ובטל, תלמוד לומר, בכל מעשה ידך אשר תעשה'. אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרת, וכיוון שהשתדל, הרי יצא ידי חובתו. וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות

השיעור. ג. השתדלות יתירה אינה מועילה ולא כלום, והוכחה לדבר היא מ'המרב' שלא העדיף, ונמצא שעבד והתייגע לריק^ט.

ובדבריו הנודעים של ה'מסילת ישרים' (פכ"א ד"ה אמנם מה) בזה"ל. וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל והגזרה (היינו מה שנקצב עבורו מן השמים) היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם - 'בזעת

וכבר המליצו מדברי המשנה לעניין חשש על החמץ בערבי פסחים (פסחים ט). 'אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום, דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף', והיינו שלדבר שאין לו סוף אין טעם לחשוש אפילו כשמדובר על ענייני חמץ שיש בו איסור כרת, ודומיא דהכי הוא עניין הפרנסה, שהרי 'אין לדבר סוף' - כי אף אם ישיג את מזונו לשבוע זה עדיין אין לו לכל החודש, וכאשר ישיג לכל החודש ולכל השנה עדיין אינו מובטח לשנים הבאות, אם כן 'אין חוששין' לדאוג בעסקי הפרנסה אלא יבטח בשם אלוקיו שיזמין לו מזונו דבר יום ביומו בעתו ובזמנו, ותחת אשר ידאג דאגה שאין לה סוף עדיף שיבטח במי שאין לו סוף...

ויחשוב היטב לעצמו במה שאמרו למי שאמר 'פרשת המן' ביום ג' בשלח - וכי באמת רצונך לקבל מן השמים מזונך של כל יום ביומו דוגמת המן, או רצונך בכמה מיליאנען (מליונים) בבנק שלך...

ח. וכפי שהמשיל הרה"ק מרוז'ין זי"ע ענין זה לעני ואביון הנודד מעיר לעיר, בהגיעו לאחת הערים חיפש אוכל להחיות נפשו הרעבה, וישלחוהו אנשי העיר לבית פלוני שבעליו מכניס אורחים ומקבלם בסבר פנים יפות באכילה שתיה ולינה חנים אין כסף. ויבוא העני לבית בעל 'הכנסת האורחים', אמר לו בעה"ב, אכן כאן תקבל מאכל ומשתה ביד רחבה ונדיבה ככל אשר תאוה נפשך, אך כתנאי קודם למעשה תעבוד עבודת הבית למשך שעה ושעתיים, ולאחמ"כ תשב נפשך במאכל ומשתה ביד רחבה ומלאה. כעבור כמה שעות שעבד בהם עבודה קשה ומייגעת פנה העני בשמחה אל בעה"ב, עתה שלם לי משכורת, הראהו בעה"ב שיפנה אל הבית השני אשר בסמוך לו שם יקבל משכורתו, ואכן נתקבל שם העני בזרועות פתוחות בשמחה ובטוב לבב ובשפע אכילה ושתיה וכל הצטרכותו.

תוך כדי ישיבתו שם שמע שהאורחים היושבים לצידו משבחים בהתפעלות את טוב ליבו של המארח, על אשר מכניס אורחים בסבר פנים יפות והכל חנים אין כסף, כשמוע העני כן צעק אליהם במר נפשו, וכי לזה יקרא 'טוב לב', שמעביד בפרך את העניים ואח"כ עושה 'טובה' להאכילם, הגידו נא לי היכן ובמה עבדתם עד שזכיתם ליכנס לכאן לסעוד ליבכם במאכל ובמשתה, אף הם ענו כנגדו, איננו יודעים מה אתה סח, מי עובד בפרך ועבור מי עובד...עד שנתבררו הדברים שעני זה נקלע בטעות לביתו של אדם אחר שניצל את תמימותו ואת חוסר ידיעתו היכן הוא משכן הכנסת האורחים, והלה העבידו בפרך על לא עוול בכפו. ובגמר ה'עבודה' הואיל בטובו להראותו את משכן ההכנסת האורחים האמיתי.

ממעשה זה נלמד. א. כל עבודתו ועמלו של העני לא הייתה עבור האוכל, אלא עבור ענין אחר לגמרי, שהרי אף כל היושבים לידו קיבלו מנתם מהבעה"ב 'מכניס האורחים' אף בלא עבודתם תחילה. ב. האוכל שקיבל העני לא היה כלל 'תשלום' עבור עבודת הפרך שעבד, שהרי אף אם לא היה עובד עבור בעה"ב שהעבידו חנים ג"כ היה מקבל מהמכניס אורחים את מנתו.

והנמשל, על האדם לדעת שלא ההשתדלות מביאה לו את פרנסתו, וכל חובת ההשתדלות אינה אלא גזירת המלך 'בזיעת אפיך תאכל לחם', ועוד ידע שפרנסתו לא באה לו מחמת השתדלותו - שמחמת כן יוכל לחשוב שלפי רוב השתדלותו תתרבה פרנסתו, אלא הכל יגיע אליו כמו שנקצב לו מן שמיא - לא פחות ולא יותר.

ט. ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למי שברשותו חבית מלאה יין בדופן החבית קבוע ברזא (ברז), הלה שרצה להרבות את יינו, בא והתקין עוד ברזא בצדו האחר של החבית, מתוך דמיון שיתרבה יינו עי"ז... כן ממש הוא האדם המוסיף להתאמץ ב'שעות נוספות' ויגיעה יתרה בעמל הפרנסה, מדוע לא יבין שהפרנסה קצובה משמים בקצבה מדויקת, וכל תוספת השתדלות כמוהו כהוספת ברז בחבית היין.

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

ה'משנה ברורה' (פק"ג) להורות שריבוי ההשתדלות לא יועיל מאומה (ורק על ידי התפילה בכוחו לשנות הנגור). וכך היה במן המרבה לא העדיף והממעיש לא החסיר, וסוף דבר העלה כל אחד בידו 'עומר לנוגולת' כמו שנקצב לו מן השמים. ומזה ילמד האדם שריבוי ההשתדלות לא יתן לו ולא יוסיף לו מאומה, ולא יתרבו מזונותיו עבור זה, ולא ידך אף אם לא ירבה בהשתדלות ישלים לו הבורא מזונותיו כפי הנקצב לו.

והנה נאמר (יה-כא) עוד בעניין, 'וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיש לא החסיר איש לפי אכלו לקטו, ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בקר, ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בוקר וירם תולעים ויבאש ויקצוף עליהם משה, וילקטו אותו בבוקר בבוקר איש כפי אכלו וחם השמש ונמס',

ימיו בחריצות והשתדלות, כי כיון שעשה אדם קצת מלאכה משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו, ולא להצטער על שום דבר עולמי, עכ"ל".

וכך נפסק ב'שולחן ערוך' (א ה) 'שוב לומר (בכל יום) פרשת העקידה ופרשת המן, וכתב הרבינו בחיי' (טו ב) וקבלה ביד חכמים, כי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יבוא לעולם לידי חסרון מזונות. אף ב'תשב"ץ' (רנ"ו) כתב בשם הירושלמי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו, והוסיף ה'תשב"ץ' - ואני ערב, והיינו שייכור תמיד לאן עליו לפנות בבוא עליו מחסור בפרנסה וכדו'.

והטעם, כדכתב הט"ז (פק"ד) שהוא כדי שיאמין האדם שכל מזונותיו באים בהשגחה מלעילא. הוסיף

י. כה אמר הרה"ק מסאווראן זי"ע לבאר מה שנאמר ב'פרשת המן' (טו ב) 'ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש', וכבר עמד רש"י שהרי זה 'מקרא הפוך', שכן מתחילה מבאיש ורק לבסוף מתליע, וביאר הרה"ק, דאיתא בספה"ק שמי שהוא 'קמצן' על ממנו מאחר שאינו בוטח בהקב"ה שימלא לו חסרונו אזי שורה עליו שד הנקרא 'תולע', וזהו שאמר הכתוב, שמאחר שאותם אנשים שהותירו את המן מתוך 'דאגת המחר' ולא בטחו בהקב"ה שיפרנס אותם אזי וירום 'תולעים' - נתרוממו עליהם אותם השדים הנקראים תולעים, ועי"ז ויבאש - שהם עצמם הבאישו והסריחו... וכאמרו זאת ירק והגיד בלשון קדשו 'פע, פע, קמצן הוא מסריח'... לעומת זאת מי שיש לו אמונה ובטחון הוא שולט עליהם, וכמו שנרמז בלשון הכתוב (איכה ד ה) 'האמונים עלי תולע' - שמי שהוא מ'האמונים', ר"ל שיש בו אמונה ובטחון אזי הוא 'עולה' ושולט על ה'תולע'... (הובא ב'מרגניתא דבי רבנן, נ' בשנת תרמ"ו).

יא. ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת, לא ייצר לו אם יבוא מאן דהוא להשיג גבולו, שהרי יכיר שאת הנקצב לו לא יוכל איש לקחת מעמו ולהחסיר ממנו. מעתה, מה איכפת לו שהלה יקל מעליו את עבודתו הקשה בהשתדלותו. אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע התאונן בפניו על חברו שפתח בסמוך אליו בית מסחר כשלו, והריהו מסיג גבול פרנסתו, ענה הרה"ק מעשה היה בבעה"ב אשר לו היה תרנגול יחיד ומיוחד, והיה הלה מספק כל צרכו במאכל ומדור - לא חסר התרנגול מאומה. ויהי היום, הכניס בעה"ב תרנגול נוסף, מיד איבד זה הראשון עשתונותיו, והחל להשתולל בחמת זעם, מרט את נוצותיו של התרנגול החדש, וכל זה כי חשש שהלה יגזול מעמו מזונו, אך האמת, כי אינו אלא שוטה גמור, וכל ה'ריתחא' שלו אך לריק הוא, מדוע לא יבין שאם הכניסו עוד תרנגול - וודאי שמהיום גם יוסיפו להכניס כדי מאכל ומשתה של שני תרנגולים. ובזה סיים הרה"ק את דבריו, כל טענותיך כדברי התרנגול הנ"ל, כי יושב בשמים ישחק. שהוא הזן ומפרנס לכל, וכי אין לו די והותר לשלוח פרנסה בהרחבה לך ולחברך גם יחד.

כעי"ז ענה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לבעל 'חנות' שבכה לפניו על 'מסיג הגבול' חדש שפתח בסמיכות אליו חנות כמותו, וכה ענהו, האם ראית פעם הנהגתו של 'סוס' בשעה שבעליו מוליכו אל הנהר להרוות צמאונו, כי כשהוא משפיל עצמו עד המים בכדי לשתות מהם נשקפת בבואתו בתוך המים הצלולים, ונדמה לו כי הנה הגיע עוד סוס שרוצה לגזול את המים לעצמו... מה עושה ה'סוס', הרי הוא רוקע ברגליו בתוך המים ובזה הוא מדמה בדעתו שהינו בועט ב'סוס' השני ומסלקו מעליו, ובאמת, מרוב רקיעותיו עולה עפר שבקרקעית הנהר ומתערבב במים והם נהיים עכורים, ושוב אינו רואה את אותו ה'סוס'... והוא בטוח שהצליח במלחמתו ובגבורת הסוס סילק את יריבו... אמנם אילו היה לו מח בקדקודו היה יודע שיש די מים בשבילו ואף בשביל אחרים, ולא היה משתולל, אז היה שותה מים צלולים זכים ונקיים, ועתה בגלל קוצר שכלו שתה מים עכורים מלאים בעפר ובצרורות. המשיך הרה"ק ואמר, אל תהיה כסוס כפרד אין הבין, התחזק באמונה בבורא כל העולמים שהוא המפרנס מביצי כינים ועד קרני ראמים, ויש לו די והותר בשבילך ואף בשביל אותו המסיג גבול...

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

ז

אמנם, אף שנתבאר שכן ציווה המלך מלכו של עולם לעסוק ב'השתדלות', אך עדיין עלינו להביא מה שכתבו רבותינו, כי ניתן לקיים 'בזעת אפיך תאכל לחם - ב'זיעה' של תורה ותפילה, ובוה 'יצא ידי חובה' מאותה קללה, וכמו שכתב הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ליקושים, ה) כי 'בזעת' ר"ת עבודה בלב זו תפילה (תענית ב.), לרמז שאין צורך 'להזיע' בעבודת כפיים אלא ניתן להמשיך שפע הפרנסה על ידי 'שיזיע' בתפילה מעומקא דליבא¹, ואף שנאמר וברכתך בכל אשר תעשה - שברכת ה' שורה על ידי ה'עשייה', אך כבר אמרו חז"ל (סנהדרין סה.) ש'עקימת שפתיו הוי מעשה', וא"כ גם 'תפילה' נחשבת כהשתדלות ב'מעשה' (וכן איתא ב'מאור ושמש' פר' בשלח בשם הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיו זי"ע).

בן כתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (פרשת בשלח, פר' המן) בלישנא דקרא 'בזעת אפיך תאכל לחם', דלתיבת לחם יש שתי משמעויות, חדא כפשוטה, ואידך כמדרשה דקאי על התורה, ככתוב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והנה, אין איש שנפטר מגזירת 'בזעת אפיך תאכל לחם', אלא שבידו הברירה לבחור על איזה 'לחם' יתייגע ויזיע, כי אם יהא כל עמלו בתורה יזכה לפרנסה בהרחבה ולא יצטרך לעבוד קשה על פרנסת מטה לחמו².

וצ"ב, מדוע כפל הכתוב לומר 'איש לפי אכלו', וביותר צ"ב, מדוע שינה בלשונו, בתחילה נאמר 'איש לפי אכלו', ואח"כ כתיב 'איש כפי אכלו'.

ומבאר המלבי"ם באופן נפלא, שבתחילה לקטו איש לפי אכלו - הראוי לו, כלומר שכל אחד מצא בביתו שקבל 'עומר' למאכלו, שזהו שיעור הראוי לכל 'גולגולת', והנה היו אנשים שחששו שמא מחר לא ירד מן ולא שמעו למשה שהזהירם 'איש אל יותר ממנו עד בוקר', על כן צמצמו מאכילתם ואכלו פחות מהראוי, ואת המותר הניחו ליום המחרת, מה עלה בגורלם, מאותו היום ואילך לקטו ולא מצאו אלא כפי אכלם ביום הראשון, כלומר, נעשה כמי שאומרים לו מן השמים, רבי יהודי, הראת שיש בידך 'לסדר' לעצמך מזון ופרנסה, נו, הבה נראה מה יש בכוחך עשות, והיינו שאותה השתדלות אסורה הזיקה להם הרבה שיחסר להם ממזונותיהם... (ועיי"ש במלבי"ם המוכיח יסוד החילוק בין לשון 'לפי' לבין 'כפי').

ולמדנו נוראות, כי המרבה בהשתדלות יתירה (ואסורה) לא די שאינו מרוויח כרצונו, אלא הוא מסוכן להפסיד את המוכן לו³ (ובודאי שאין דבר העומד בפני התשובה, אבל כל עוד שמונח בשנינותו וחושב שבכוחו ויכולתו 'לסדר' לעצמו עוד ממון ופרנסה ימשיך בהפסד זה).

יב. הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע היה יתום מילדותו, והתגדל אצל דודו, והיה הדוד מפלהו לרעה מבין בניו, אף בעת האכילה - היה נותן לבניו 'חמאה' עם הלחם, ואילו הוא קיבל רק לחם יבש, פשוט שהדבר פגע בו מאד, בפרט בהיותו יתום צעיר לימים, פעם אחת בעת ש'דודי הלך לגנו' והיה הבית ריקם מאנשיו, מצא המאור עיניים את חבית ה'חמאה' וטבל לחמו בו... בהכניסו את הלחם לפיו ראה שאין זו חבית חמאה כי אם 'טיט', ומחמת זה הפסיד גם את הפת היבשה, שנפסלה מאכילת אדם. לימים סיפר זאת ה'מאור עיניים' והוסיף שמזה למד שהממהר לחטוף את שאינו שלו מפסיד גם את אשר יש לו מכבר.

יג. שמעתי בדרך צחות לבאר את הנוסח (בסליחות) 'השתדלו והרבו תחינה ובקשה' השתדלו והרבו - היכן ובמה יש להרבות ב'השתדלות' להצלחה בפרנסה ובשאר עניינים, בתחינה ובקשה, בעסק התפילה, שבכך מותר וצריך, אבל לא בהשתדלויות אחרות.

יש שרמזו בפסוק (תהלים קד כא) 'הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם', כי 'שאגה' היא פעולה חזקה יותר מ'בקשה', והיינו, שבבואו להתפלל אל ה', אינו אלא 'מבקש' בנחת, בשפה רכה בנעימה. ואילו בגשתו לעסוק ב'השתדלות' ישאג כארי - יומם ולילה בטלפון ובפלאפון... יריב עם כל העולם... והכל עבור טרף ביתו, הנוהג כן אינו בגדר 'אדם', אלא הוא דומה לכפירים - כלומר, לחית השדה...

יד. הרה"ק בעל ה'דברי יששכר' זי"ע מביא שהיה מרגלא בפומיה דאביו, כאשר נכנס אחד לבקש ברכתו להצלחה בענייני הפרנסה, שמוטב לו להשקיע עצמו בתורה, ועל ידי זה יזכה לברכת כל ישראל האומרים בכל יום 'על ישראל ועל רבנו ועל תלמידיהוון ועל תלמידי תלמידיהוון ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לנא להון ולכון וכו' ומזוני רויחי'.

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

כי קרוב הוא - קירבת הקב"ה לכל יחיד ויחיד
 כתב הרמב"ם ה'שפת אמת' זי"ע (פסח תרס"ד ד"ה איתא)
 וז"ל, איתא לגזור ים סוף לגזרים (תהילים קלו
 יג) שנגזר ליי"ב גזירים, לכל שבט דרך אחר. ומאי
 נפקא מינה בזה (כלומר, לאיזה צורך נעשה נס גדול זה) רק
 להודיע שכל שבט כראי לגזור הים בשבילו, ולא זו
 בלבד, רק כל איש ישראל ראוי לקרוע הים בשבילו.

טו. דברים נפלאים וערבים מצינו ב'דעת זקנים' לבאר האמור בריש פרשתנו 'ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים
 כי קרוב הוא', וז"ל, כלומר, העם קרוב של הקב"ה, שנאמר (תהילים קמח יד) 'לבני ישראל עם קרובו', ולכך אינו
 מתנהג עמם בדרך הטבע - כמנהגו של עולם, אלא בהנהגה ניסית ונפלאות.

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה מקורב מאד אצל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע והיה ה'חזון איש' שולחו לפעול
 פעולות גדולות ונצורות לחיזוק וביסוס היהדות, מעת לעת היה ה'חזון איש' כותב מכתבים לרבי יעקב, והיה פותח
 את מכתביו 'לכבוד הרב יעקב', פעם אחת כתב 'אל כבוד ידידי רבי יעקב', ויעקב שמר את הדבר בבית גזיו. לפני
 כעשרים וחמש שנה כשכתב ר' יעקב את צוואתו הורה שבבוא היום יקברוהו יחד עם מכתב זה, ברצותו שבי"ד
 של מעלה יראו להדיא שאותו גאון וקדוש הכריז עליו כ'ידיד' - אולי ישאו פניו עבור זה. אך כעבור שנים הרבה
 חזר רבי יעקב פעם אחת מתפילת שחרית, נכנס אל ביתו וקרע את המכתב לגזרים, בבארו, היום בתפילתי באתי
 לידי הכרה בתיבות 'וידידים העברת' שהנני ידידו של בורא כל העולמים, אם כן מה לי להתהדר בידידות בשר ודם,
 אפילו של אדם רם בענקים...

טז. נפלאות שמענו מאיש צדיק בנש"ק שליט"א, במה שאירע ב'באס' (אוטובוס) שנוסע ממאנסי לבארא פארק,
 והסתובב מתחנה לתחנה לאסוף את הנוסעים, והנה, עד שגמר את סיבובו היה הבאס מלא עד אפס מקום,
 ואז עלה עליו יהודי מבוגר, ת"ח עצום ונשוא פנים, אבל, איש לא קם מלפניו לפנות מקומו בכדי לכבדו (אולי מחוסר
 שימת לב, ואכמ"ל), למען יוכל לשבת על כסא במשך הדרך הארוכה הנמשכת כשעה ומחצה, ובדלית ברירה נשאר
 הזקן לעמוד על רגליו. מקום עמידתו היה בתחילת הבאס, בסמיכות אל בחור צעיר שישב אף הוא בספסל הראשון,
 אבל משום מה לא מיהר לקיים בעצמו 'מפני שיבה תקום', והנה רואה הזקן שהבחור יושב ועיניו עצומות לגמרי,
 הבין האיש כי בחור קדוש לפניו, השומר על עיניו מכל משמר, החל הזקן להתחקות אחרי מעשי הבחור, ואכן,
 בכל עשר דק' בדק האיש, והנה עדיין עיני הבחור עצומות, כן היה אחרי חצי שעה של נסיעה ואחר שעה... וראה
 שאין הבחור שקוע בפרק 'הישן'... אלא הוא ער בכל אבריו וחושיו, זולת עיניו שהם עצומות... בטרם הגיע הבאס
 לבארא פארק פנה אליו הזקן ושאלו, הגידה נא בחור יקר, מה שמך, מי אבותיך, ואצל איזה רב ורבי למדת, היכן
 קבלת השגות נעלות כאלו בשמירת עיניים, באיזה ספר למדת, ומי בני החבורה שלך... איך קנית תעצומות נפש
 גדולות כאלו, לשבת בכל הדרך מבלי לפתוח את העיניים אפילו פעם אחת, כאשר עיני ראו אותך ולא זר.

נהנה הבחור, ונענה, איך האב נישט געקענט צוקוקן - לא יכולתי לראות במו עיניי כיצד יהודי חשוב, ת"ח נשוא
 פנים ומבוגר עומד על רגליו ואני אשב... על כן... סגרתי את עיני שלא לראות את המחזה... ע"כ ה'מעשה' שלא
 היה ולא נברא. וכל השומע ישחק לו. ומדוע ישחק השומע, כי אך לשחוק והיתול היו מעשי הבחור, וכי אם תעצום
 עיניך נשתנה המצב, האם כבר נפתר הדבר, האם כבר מצא הזקן מקום לשבת, והרי עדיין הוא עומד על עמדו,
 כשרגליו מכאיבות לו וכו' והוא משווע לכסא לשבת.

אף אנו הבה נחשב חשבוננו של עולם, אם איננו דומים לאותו בחור, ימי השוכבים בעיצומם, הקב"ה שהוא 'זקן'
 מלא רחמים 'עומד' לפנינו, בסמיכות אלינו, והוא ממתין עלינו 'שובו, שובו', נותן לנו ימים גדולים הבאים לטובתנו
 לצחצח אותנו מכל טינוף ולכלוך, וכי אם נעצום את העיניים - שלא להתבונן בחשיבות וגודל זמנים נעלים הללו,
 אזי בזה הם מסתלקים והולכים מאתנו, הרי הם 'חיים וקיימים', עומדים בסמיכות אלינו, ואיזה 'פנים' יש לדבר...
 והחכם יפקח עיניו ויכבד את ה'זקן', בכבוד הראוי, לעשות רצונו ולהתקרב אליו באמת ובתמים, וייטיב לנו בזה ובבא.
 מעשה היה באיש 'בא בימים' שתקפה עליו השכחה רח"ל, עד שלא ידע מימינו ומשמאלו ממש, לא 'מאין באת'
 ולא 'לאן אתה הולך'... באחד הימים לא שמו בני הבית לבם ויצא האיש לרחובה של עיר והחל לשוטט אנה ואנה,

מלחשוב מחשבת פיגול כי איני אלא 'מספר' בתוך הכלל... ומעשיי **וכבר איתא ב'פרקי דרבי אליעזר'** (פמ"ג) 'רבי נחוניא בא אין להם ערך'".

הבחין בו עובר אורח וניסה לשמוע ממנו 'איה מקום כבודו', אך לדאבון לב לא ידע להשיבו, על כן הכניסו לרכבו, ואמר לו הנה אסע ברחובות העיר, ומע"כ יביט דרך החלון על צידי הדרכים, אולי יכיר איזה 'בנין' או חנות ועי"ז יזכר היכן ביתו נאווה קודש... בתוך שיחתם אמר לו הנהג, נראה לי שהיה מן הראוי שמע"כ ידבר לתוך 'דיסק' (c) d) שם ידבר ברורות מה שמו ומקום מגוריו... מיד אמר האיש, אה... אה... הנה נזכר אני כי יש דיסק בחיקי, שמע הנהג את הדיסק ותיכף ומיד השיבו אל הבית, והכל בא על מקומו בשלום...

ולענייננו אנו, בימים אלו ייזכר כל אחד כי ה'דיסק' נמצא בכיסו, כל אחד ואחד יודע היטב היכן הוא 'מקומו' האמיתי ולהיכן עליו 'לשוב' בתשובה, אלא שהיצר הרע משכיח מעמו את תכלית החיים ומטרתם, עד שהוא מסתובב אנה ואנה מבלי לדעת איה היא הדרך המובילה בית א-ל... אין לו אלא 'להוציא את הדיסק' ולהשמיע לעצמו, וידע מי ומה אנו באמת, בניו אהוביו של הקב"ה, רצוננו לעשות רצונך, וכבר נמצא את הדרך בנקל...

ובענין 'שובו בנים שובבי"ם' נסמך מעשה, הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע נסע פעם על שב"ק אל הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע (ברשות ובשליחות אביו), באמצע הסעודה גנח הר"א 'אוי וויי טאטע', נענה הר"פ שהיה 'עמוד האמת', ודלמא לאו אביו הוא, כלומר, מי אמר שהוא בבחינת 'עושין רצונו של מקום' שנחשב כבן, אולי 'עבד' הוא... (כדאיתא בב"ב י, בזמן שעושין רצונו של מקום קרויין בנים, ואין עושין קרויין עבדים) ושתק הר"א, כי אכן מי יאמר זיכיתי לבבי, מי יוכל לומר על עצמו שהוא כבר בבחי' בן.

משחזר אל אביו הק' הרה"ק רבי אלימלך זי"ע וסיפר את כל אשר היה שם, ענה הנו"א, נו, אם אין אב, בארגט מען זיך א טאטע (ישאל לעצמו אב), ככתוב 'שאל אביך ויגדך'...

וללמדנו, הנה עומדים אנו בימי השובבי"ם - שובו בנים שובבים, ובא האיש היהודי ואומר לעצמו, הנה כבר זמן זמנים אינני 'בן' - כבר אינני במדרגה זו... ממילא הבת קול שיוצאת ומכרזת בכל יום 'שובו בנים שובבי"ם' איננה מדברת אלי כלל וכלל. אומרים לו, שאל אביך, שאל לך את ה'אב', גם אליך הדברים אמורים, ישוב הבן אל האב, בכל מצב שהנך נמצא ממתניים עליך, אם יש לך אב בוודאי טוב, וא"ל תשאל לך אב, העיקר שתחשיב עצמך כ'בן' ותשוב אל אביך הממתין לך ולתשובתך.

יז. הנה כתיב בפרשתן (יד ג) 'ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר', וידועה הקושיא, הרי כל בני ישראל יצאו ממצרים לפני ז' ימים, ולמי מבני ישראל דיבר פרעה, וב'תרגום יונתן' מבאר שהכוונה ל'דתן ואבירים', כי שניים אלו נשארו במצרים ולא יצאו ביחד עם בני ישראל, ולכאורה נראים דבריו כתמוהין, שהרי להדיא מצינו להלן בפרשה ששניים הללו היו עם בני" במדבר, כיצד הגיעו לשם, ויבואר עפ"י מה דאיתא ב'באר מים חיים' בפרשתן, וז"ל ובני ישראל הלכו ביבשה וגו', מיעט רבים שנים, לומר כי על שנים מישראל לבד נקרע הים והם דתן ואבירים שאמרו חז"ל שנשארו ונקרע הים עליהם לבד, ע"כ. **ודבר פלא הוא, וכי ראויים היו שני אלו להיעשות להם נס גדול כזה - להם בפני עצמם, אלא, כאן למדנו חיזוק עצום, כי אין הקב"ה משמיט אף יהודי, וכל אשר בשם ישראל יכונה ראוי להיעשות לו נס.**

יח. שמעתי מאדם נבון שנכנס לבית הכנסת שבעירו ומצא כתוב בקאווע שטיבל (חדר המיועד להכנת קפה) ע"ג טבלא בזה"ל, 'לכלכת - לא נורא, אתה לא מלאך... לא ניקית - אינך אדם'... לדידן ייאמר, ימי השובבי"ם הנועדים לתקן את אשר שחת, אמור נאמר לכל בר ישראל, גם אם 'לכלכת' ונכשלת בחטא, אין לך ליפול ברוחך, שהרי אינך מלאך (אדרבה הינך אדם, ודרכו של אדם ליפול), אבל... אם אינך 'מנקה' אחריו בימים אלו של השובבי"ם המיועדים לתשובה - הרי אינך 'אדם'...

ב'תנאים' של הרה"ק רבי אייזיק מקאמארנא זי"ע בהגיע עת לקרוא שטר תנאים כיבדו את הרה"ק ה'חווה' זי"ע לקרוא את שטר התנאים, והנה ה'ערב קבלן' היו הרה"ק המאור ושמש והרה"ק האור לשמים, בהגיע החווה לקרוא את הערב קבלן שנכתב בראשי תיבות ע"ק קרא ה'חווה' עקשן קדוש, מצד החתן... וכן מצד הכלה. והיינו כי להיות 'קדוש' אי אפשר מבלי עקשנות, אי אפשר לעלות בסולם הקדושה מבלי לעמוד עיקש, כי אי אפשר מבלי ליפול שוב ושוב, ובלא עקשנות לעמוד על משמר הקדושה, לשוב לעלות על דרך המלך לא יגיע לשום מקום. ועם העקשנות עם כל הנפילות והנסיגות - רק בזה יזכה לקדושה.

כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר. ופליאה רבתי היא, היאך יתכן שבעת התגלות אלוקית - שראתה שפחה על הים זה א-לי ואנווהו, עדיין לא האמינו בשלמות בקב"ה. וביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע, שאכן וודאי האמינו בקב"ה אחר שראוהו 'עין בעין', אלא - שלא האמינו בעצמם שהם ראויים לנס להינצל מיד מצרים, ועל כן חששו שמא יבקע הים אף למצריים ויעלו מצד אחר. ולזה נקראו 'קטני אמנה', שאף על חסרון אמונת האדם בכוחות עצמו ייקרא 'קטני אמנה'.

והרבה יש להתחזק בדברים אלו, לדעת שכל איש ישראל גבוה ונחשב עד מאד, ובפרט בהורנו דור אחרון, שחסרון אמונה זאת היא תולעת המכרסמת ומבלה כל חלקה טובה בבני ישראל, כי אין ביד היצר לקרר את האדם אלא בטענה זו - מי אתה²² ומה שווה עבודתך²³... וזוהי עבודת האדם לקום כנגדו בעוז ותעצומות להכריז גדול אני... קדוש אני... כל פעולה מפעולותיי מגעת עד כסא הכבוד²⁴ ופועלת גדולות ונצורות.

וראה מפרעה מלך מצרים שמרד בצור עליון הרבה מאד, שנאמר (ה ב) מי ה' אשר אשמע בקולו, ובאותו לשון שחמא בו בלשון עשה תשובה, שנאמר (טו יא) מי כמוכה באלים ה', והצילו הקב"ה מבין המתים²⁵.

בפרשתן (יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (צדקת הצדיק קנ"ד), וז"ל. כשם שצריך אדם להאמין בהש"ת כך צריך אחר כך להאמין בעצמו, שיש להש"ת עסק עמו ושאיננו 'פועל במל'... רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והש"ת מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו. וזה פירוש 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ו'משה' קאי על כלל ישראל - שישים ריבוא נפשות מישראל שברור ההוא (כלומר, שהאמינו בכוחו של כל אחד מתוך שישים הריבוא), שכולם האמינו שהש"ת חפץ בהם, עכ"ל.

איתא בגמ' (ערכין טו.) ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו... דכתיב (תהילים קו ז) 'וימרו על ים בים סוף ווישיעם למען שמו', מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה, ואומרים (שם נבקע הים גם למצרים במקום אחר)

יט. נפלאות מצינו בש"ך עה"ת (מגורי האר"י) המפרש מה שנאמר (דברים כג ח) 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו', וז"ל, מצאתי כתוב לא תתעב מצרי בלשון יחיד, רמז על פרעה שהרהר תשובה וניצול ומלך על נינוה, וחרה ליונה על שלא נהפכה נינוה, ואמר טוב מותי מחיי, על זה רמז כאן לא תתעב מצרי, שלא יהא מתועב בעיניך, כי גר - כבר נתגייר ועשה תשובה, עכ"ל. והדברים נפלאים, פרעה הרשע, הוא הגבר שהרבה להרשיע במצרים, ואף בהיותו בנינוה הרבה לחטוא וכדכתיב (יונה א ב) 'כי עלתה רעתם לפני', עד שחרה ליונה על שקיבל ה' תשובת נינוה, ומכל מקום מקרא מלא דיבר הכתוב לא תתעב מצרי - שלא יהא מתועב בעיניך... ומדוע, כי לבסוף עשה תשובה. כ. כעין זה איתא ב'שפת אמת' (וארא תרס"ג ד"ה וידבר) וז"ל. ובאמת כמו שצריכין להאמין בהקב"ה אף שאין יכולין להבין הנהגה הנעלמת של הקב"ה, כמו כן צריכין להאמין בבני ישראל אפילו שנראין כעורין ושחורין כמו שנאמר (שה"ש א ה) 'שחורה אני ונאווה'. עכ"ל.

כא. מצינו שניים המה שונאי ישראל - פרעה ולאידך עמלק, והנה, פרעה שאמר מי ה' נטבע בים סוף ושוב אין מצוה לשנוא אותו ולמחות את זרעו, ואילו את עמלק נצטוונו לשנוא עולמים, למחות את זכרו מתחת השמים מבלי להשאיר שריד ופליט. ולכאורה צ"ב, שהרי פרעה הרשיע יותר מעמלק, שהרי כפר בה', כמו שאמר 'לא ידעתי את ה', מי ה' אשר אשמע בקולו', ולא מצינו כזאת אצל עמלק, אלא ביאורו, כי פרעה אכן לא האמין בה' וגדול עונו מנשוא, אך עמלק הרבה לחטוא פי כמה וכמה, כי הוא גרם לישראל שלא להאמין בעצמם, שזינב את כל הנחשלים שהענן פולטם, וטימא אותם מתוך הטענה שבין כה וכה כבר הם 'חלשים', על זאת אין כפרה עולמית...

כב. וכך ביאר הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע (בפרשתן) בהא דכתיב (טז ב) 'ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש', כי חטאם של דתן ואבירם היה שלא האמינו בעצמם שהם ראויים שיעשה להם הקב"ה נס וירד להם המן, והיה זה ענווה באושה ופסולה (כלומר, 'תולעים' מרמז לענווה שמישים עצמו כתולעת, אלא ש'ויבאש' - היה זה ענווה סרוחה...), אלא על האדם להחשיב את עצמו כי הקב"ה חפץ בו, בעבודתו והתגברותו, וכל פעולת טוב שהוא עושה, והיתה 'טענה' עליהם מדוע הינכם מחזיקים עצמכם שפלים ונבזים.

כג. שמע נא לדבר נורא אשר מתאמרא בשם הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע, שהנה מצינו קודם קריעת ים סוף שאמר הקב"ה למשה (יד ב-ד) 'דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות וכו' ויעשו כן', ופירש רש"י,

יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הנם ויקרע לפניהם. וזהו 'לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי' (שה"ש א ט) - ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס, ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמו שאמרו רז"ל (שהסוס הנהיג את בעליו לתוככי הים), בן דמיתך והמשלתך רעיתי ע"ז האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עב"ז כביכול את מנהיגה אותי ע"י מעשיך. שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים²⁷. וזהו שאמר הכתוב (דברים לג כו) 'רוכב שמים

וידע שכל כך גדול וחשוב כוחו של כל ישראל, עד שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בו, ככל אחד ואחד מבני ישראל (למב ולמוטב). וכדבריו הנוראים של הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (נפה"ח שער א סוף פ"ט, דרשות מהר"ח שה"ש א ט, ועיי' נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) בזה"ל, ולכן בעת קריעת ים סוף אמר הוא ית' למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ר"ל דבדידהו תליא מלתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלך ונסוע אל הים 'סמוך לבו לא ירא' מעוצם בטחונם שבוודאי יקרע לפניהם, אז

ויעשו כן - להגיד שבחן ששמעו לקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם, ולכאורה יש להקשות, שהרי מפורש בכתוב שבאותה 'ויחננו' צעקו בני ישראל ואמרו למשה 'מה זאת עשית לנו' וגו' דברים נוראים וקשים, וכל זה בא להם על ידי שחזרו לאחוריהם, אם כן, מדוע נכתב בתורה לדורות עולם 'להגיד שבחן' והרי משם יצאה תקלה, ולכאורה היה עדיף טפי 'להעלים כל הפרשה'... כיוצא בדבר יש לתמוה גם על הכתוב לעיל ביציאת מצרים עצמה 'וגם צדה לא עשו להם' (יב לט), ופירש רש"י, 'מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו האיך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכנו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', ועד עצם היום הזה אנו מזכירים פסוק זה בראש השנה להעלות זכרוננו לטובה, אמנם 'למעשה' נגרם עי"ז שהתלוננו ואמרו 'מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים וכו' כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב', ונראה שהתחרטו על שיצאו בלא להכין צידה לדרך... ולכאורה נראה שמכל אותו 'שבח' יצא רק קלקול... ועל דרך זה ממש יש לשאול על מה שאמרו חז"ל (הובא ברש"י טו יב) שהמצריים זכו לקבורה בשכר שאמר פרעה 'ה' הצדיק', והלא תיכף ומיד חזר בו והקשה את לבו לבלתי לשמוע לקול ה', ומדוע מגיע לו שכר על כך.

אלא דבר גדול למדנו מכאן, כי הקב"ה מחשיב רגע אחד שאדם מתגבר על עצמו לעשות רצונו ית', ואף אם יכשל לאחר מכן, ולהוציא ממחשבת טעות המושרשת בקרב העם, שמה בצע להתאפק עתה אם בוודאי לא יהיה בי כח לנצח לגמרי את יצרי הרע וברי לי שלבסוף אכשל ואפול, כי הקב"ה חביב בעיניו כל רגע ורגע שאדם מבוסס בדמו לבלתי להלך בעצת יצרו הרע.

וכבר מצינו לרבינו המאירי (יומא פה.) המבאר מה שאמרו שם במשנה 'מי שנפלה עליו מפולת (בשבת) ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק נכרי ספק ישראל מפקחין עליו, מצאהו חי מפקחין עליו' וכו', וזה לשון המאירי, התחילו לפקוח ובדקו בחוטמו ומצאוהו חי משלימין בפקוחו, אף על פי שנתבאר שאי אפשר לו לחיות אפי' שעה אחת, שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה. עכ"ל. הא למדת, עד כמה מגעת חשיבות של רגע אחד בתשובה. כד. סיפר הגאון הגדול רבי יעקב בלויא זצ"ל בעל ה'פתחי חושן', כי מקור מוצאה של אמו ע"ה היה בחו"ל, וכאשר נישאה לאביו הרה"ג רבי ברוך יהודה ז"ל קיבלה על עצמה להתלבש ככל מנהגי עיה"ק ירושלים. והנה כעבור זמן הגיע אליה אגרת שלומים מאחותה שהתגוררה בארה"ב, ובתוך הדברים ביקשה שהיות ואין ידוע אימתי יתראו (וכפי דרך הימים ההם) על כן היא מבקשת שתשלח לה תמונה שלה ביחד עם 'החתן'. וחשבו לעצמם, מי יודע היאך יביטו בני המשפחה מעבר לים בראותם את אחותם בבגדי ירושלים בכל פרטיהם ודקדוקיהם... ואולי יש מקום כ'הוראת שעה' שתכסה ראשה ב'שייטל' (פאה נכרית) רק באותו זמן קצר של צילום התמונה, ומשלא ידעו כדת מה להחליט, עלה ר' ברוך יהודה אל הגה"ק רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל, ושטח לפניו את הספקות השוררים בביתו. יעץ לו הגרי"ח בחכמתו הרבה ובקדושתו הגדולה, לדעתי אין הדבר כדאי כלל וכלל, כי מי יודע מה יהיה... אולי זאת תהיה התמונה היחידה שתשתמר ממנה לדורות הבאים, והם עוד יבואו להוכיח שכך היא ה'מסורת' במשפחתנו... בסופו של דבר שמעה לקולו, והכל עבר בשלום. והוסיף הגר"י בלויא אגב אורחא, אכן חכם עדיף מנביא, כי פלא הדבר שאכן זוהי התמונה היחידה שנשארה מאמו...

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

בעזרך'. וכן מה שאמרו רז"ל העבודה צורך גבוה, עכ"ל. וכלומר שכל יהודי מנהיג כביכול במעשיו בזה העולם את אשר יעשה בעולם העליון²⁶.

וכתב, שמכאן נלמד שכל הרוצה שהקב"ה יעשה לו נס למעלה מדרך הטבע, הרי עליו תחילה למסור את נפשו ואת רצונותיו ולשבור את טבעו, ואז ינהג עמו הקב"ה שלא כדרך הטבע, והיינו כאמור, שכביכול הקב"ה מסר את הנהגת העולם ליד האדם, וכולם תלויים במעשיו ובעבודתו, ואם הוא שובר את טבעו ונוהג בדרך שמעל לטבעו הרי בזה גורם הוא שכך תהיה גם ההנהגה העליונה²⁷, וממילא יזכה לניסים.

ב'ראשית חכמה' (שער האהבה פ"ח אות ו) מביא את כל קורות ישראל בקריעת הים, וכפי שלמדונו רז"ל כי דייקא לאחר שנחשון בן עמינדב קפץ ומסר נפשו עד שהיכו המים באפיו אזי נבקע להם הים.

במה דברים אמורים לדידן, הנה פעמים הרבה נראה לו לאדם מחמת סיבות והכרח (הנדמה לו כהכרח) לאמר לעצמו, רק הפעם אוותר על שיעור תורה, רק הפעם אצא מביהכנ"ס לפני סוף התפילה, אך הפעם אצא מהכלים מתוך כעסי, אוציא מקרבי את כל הנערוון (עצבים)... (בדרך כלל הנני טיפוס רגוע ונוח מאד), לזה אומרים לו לאדם, אי אפשר לעולם לדעת, יתכן שרק צורתך ותמונתך בזו השעה תחקק במוח ובלב של בניך וצאצאיך, זאת אשר ישאר ממך בזכרון, וזאת אשר יחפצו גם הם להשיג... שמא דייקא הנהגה של זו הפעם תשאר לו חקוקה לנצח.

(כע"ז איתא מהרה"ק החידושי הרי"ם (שש"ק ח"ב קצב, הובא בליקוטי הרי"ם יו"ט) על המשנה 'ואם לא עכשיו אימתי', וק' מה השאלה אם לא עכשיו, והרי אם לא אקח עצמי לתורה ועבודה עכשיו אוכל גם מחר לקחת את עצמי... וביאר הרה"ק, כי אכן מחר יהיה 'עכשיו' חדש, אותו עכשיו שיבוא לפנינו מחר, אבל העכשיו של היום כבר ייאבד, וילך לו לצמימות... ועל אותו עכשיו אמרו אם לא עכשיו, אימתי - מתי תוכל לחזור ולהשיב לפניך את ה'עכשיו' של היום, אותו עכשיו שלא נצלת כהוגן, ואבדת אותו בדברים של מה בכך, בשטויות ודברים נפסדים, קח עצמך כעת ואל תדחה את ההזדמנות לקיים חטוף ואכול חטוף ושתי, שהכוונה על קניני נצח דייקא בעודך בעולם הזה, עוד שורה תורה ועוד מעט עבודה, עוד שמירת עיניים אחת ועוד התגברות אחת על היצר, על העצלות ועל הייאוש, ותזכה לגדולה גדולה).

ולא עוד, אל תאמר זאת בלשון ספק אולי רק תמונה זו תחקק בקרב צאצאיך, אלא אמור בלשון וודאי וברור - תמונה זו תחקק בלב צאצאיי, כי אכן, ההנהגה בעת ה'נסיון' היא היא הנחקקת בלבם, שהרי כך הוא מציאות פני הדברים, ההנהגה בזמן רגיל איננה נחקקת ונשמרת בזכרון הרואים, כמו זכרון שהם יזכרו כיצד נראה אביהם בשעת קושי, בשעת נסיון.

וכן כתב ב'ספר חסידים' (קס) שעמידת האדם בנסיון מועלת לדורותיו שיוכלו לעמוד גם הם בנסיונותיהם, כל חד וחד בדידה, לפי דורו ולפי מצבו (וכך אומר שם, אם עמדת בנסיון אל תחזיק טובה לעצמך, כי שמא באו אבותיך לידי נסיון ובאותה שעה התפללו לזכות צאצאיהם שיוכלו עמוד בזה הנסיון), ומכאן, אל יסיתך יצרך לאמר, מה יקרה...הבה נקל ראש בזה רק פעם אחת... כי אדרבה, משמעות וחשיבות מיוחדת יש לפעם הזאת דייקא. והיא תשאר חקוקה לנצח בזכרון הצאצאים, וזה יעזור להם בעבודתם כל ימי חייהם, ולאידך גם יתן להם כח לעמוד בנסיונות.

כה. והדברים מפורשים בגמ' (ברכות ג.) 'בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך' וכו', והדבר נורא למתבונן, שהלא דברי הגמרא לא נאמרו בצדיקי הדור בעלי כוונות נסתרות... אלא כל עניית אמן יהא שמיה רבא של יהודים 'פשוטים' גורמת להקב"ה לנענע ראשו...

כו. סיפר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע עובדא שהוא עצמו היה עד לה, אב ובנו עניים ודלים פסעו יחדיו, וזמן רב לא בא אוכל אל פיהם, לפתע הבחין האב במטבע של זהב הנוצצת על פני הקרקע, ביקש האב מבנו שיתכופף ויריים את המטבע, ובו יקנו דבר מאכל לסעוד את נפשם הרעבה, אך הבן סירב באמרו שאין כוחו במתניו להתכופף עדי ארץ, אשר על כן התכופף האב בעצמו, הרים את המטבע וקנה בו שלושה עשר תפוחים, ורצה לתת אותם לבנו בעבור תחיה נפשו בהם, אך הבן טען לעומתו - מכיוון שלא אבה לשמוע לקול האב אינו זכאי לשבוע מטוב התפוחים, אך האב שראה ברעבון בנו, נענה ואמר לו שהוא ממחר לדרכו, לכן עליו להקדים ללכת לפניו, והבן יבוא אחריו.

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

ג

ויחזרו לסורם. עפי"ז מפרש בלישנא דקרא (ישעיה נז יט) 'שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' שלום שלום לרחוק' - למי שמתרחק מחשש עבירה ועוון ע"י גדרים וסייגים, כי בזה נעשה קרוב אל הקב"ה, שהרי ע"י גדרים וסייגים נשמר שלא להכשל בעוונותיה.

בפרשתן (יז יד), 'כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע', וכתב ה'בעל הטורים' כי זכרון בספר ושים באזני ר"ת זכוב (עיי"ש), וביאר ב'כלי יקר' (שם

להרחיק את האדם מן העבירה - עשיית גדרים וסייגים בפרשתן (יג יז), 'ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא', נוראות כתב השל"ה הקדוש (דרך חיים תוכחת מוסר) וז"ל, ראה והביטה כמה צריך האדם להתבונן לעשות גדרים וסייגים והרחקות שלא יבוא לידי עבירה"י, הנה הקב"ה בעצמו ובכבודו עשה הרחקה פן ינחם העם וגו'. עכ"ל. כלומר, מפני שהיו ישראל 'קרובים' בדעתם לארץ מצרים ולטומאתה, על כן הוצרך הקב"ה לסובבם במדבר ולהרחיקם ממצרים שמא יראו אותם

בכל עת שעבר עוד כברת דרך השליך האב ארצה תפוח אחד, וכך 'מצאם' הבן שהלך לאחוריו, ונפשו הרעבה לא יכלה עמוד, התכופף הבן ניקה את התפוח מטינוף העפר, ואכלם להשקיט רעבונו העז, וכך מצא את כל הי"ג תפוחים ואכלם.

ואמר הרה"ק ר' צדוק שמעשה זה לימדו לקח רב לעבודתו יתברך כל ימי חייו, כי אם היה הבן מתכופף מתחילה פעם אחת להרים את המטבע מעל פני האדמה, הרי היה מונע מעצמו עמל וטורח - לכופף עצמו שלושה עשר פעמים ובכל פעם לשטוף התפוח מטינוף, והאמת היא, שהרבה לימודים ישנו בסיפור זה המתפרש לע' פנים, הן בבין אדם למקום, והן כלפי בין אדם לחברו, שבכפיפה אחת חוסך האדם מעצמו כפיפות ויגיעות רבות לאחר זמן... כז. בספר דולה ומשקה מביא בשם ספר להורות נתן, מדוע בקריאת ים סוף אמר ה' 'התיצבו וראו את ישועת ה'', ואילו במלחמת עמלק אמר צא והילחם, כי קריאת ים סוף נראה שהיה ישועה בעניני גשמיות, ועל זה צריך להתחזק באמונה. משא"כ כשמגיע לאשר קרך, שם אין מקום להתחזק באמונה, אלא עליו לערוך מלחמה - צא הלחם בעמלק.

מענין לענין, שמעתי מעדים נאמנים שפעם נפגשו הני תרי צדיקי, ראש הישיבה הגאון מהרי"ד קאפלמאן זצ"ל עם יבדלחט"א הגה"צ מהרי"מ שעכטער שליט"א, ומהרי"מ שאל את רה"י, הנה בריש הפרשה כתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ובסוף הפרשה כתיב צא הלחם בעמלק מחר, כיצד יעלו שני הפסוקים בקנה אחד, הקב"ה עורך המלחמה או אנחנו, חשב רה"י ארוכות, עד שנענה, כנראה שאפשר לערוך מלחמה ע"י השתיקה... והוסיף אפשר לערוך גאנצע מלחמות - מלחמות שלמות וגדולות ע"י השתיקה (וכן הוא במציאות, שהשוק מנצח בד"כ).

כח. הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל ביאר בטוב טעם ודעת על פי מעשה שהיה עמו שבילדותו הלך להשתתף בשוה"ט אצל אחד האדמורי"ם, ודחף עצמו עד שהגיע לעמוד בסמוך למקום ישיבת הרבי, כל זה היה עד שהרבי נכנס, כי אז נטלוהו הגבאים וכעלה נידף שילחוהו מחוץ לשולחן... ולפתע, נכנס ילד קט - מיד פינו לו מקום והושיבוהו בסמיכות לרבי, לנגד זה לא יכול היה להחריש ושאל את אחד המסובין מה נשתניתי מילד זה, אמרו לו 'ילד זה נכדו של הרבי...' אין זה אלא מפני ש'קרוב' הוא, כאן למדתי 'קרוב' מהו - שבידו לפרוץ את כל המחיצות ולעמוד למעלה למעלה, אמור מעתה, אם השל"ה כתב שהמתרחק מהעבירה נחשב כ'קרוב' עד כמה יעלה ויבוא זה האיש...

וכבר ביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (ב'אגרא דכלה') בהאמור בפרשתן (טו כו) 'ויאמר אם שמוע תשמע וכו' והאזנת למצותיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', האזנת יתפרש מלשון 'אזנים לתורה', ועל דרך שנאמר בשלמה המלך ש'אזן וחקר ותקן' (קהלת יב ט), והיינו שעשה גדרים וסייגים שעל ידם תוכל התורה להתקיים ולא יכשלו בגופי עבירה (יבמות כ:), ועל דרך זה אמר כאן הכתוב שאם 'האזנת למצותיו' - שתעשה גדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה ובוזה יהיה לך 'משמרת' לתורה, אזי בשכר זאת יזכו שכל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך. וראיתי לבאר בזה, שהוא כדרך 'מדה כנגד מדה', הואיל והאדם שומר עצמו בגדרים וסייגים לבל יכשל ח"ו, על כן אף הקב"ה כנגדו עושה גדרים וסייגים לבל יבוא ליד חולי ומחלה.

וכך כתב ה'מצודות דוד' על הפסוק (משלי ג יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר - התומך אותה בגדרים וסייגים הוא משובח'.

באר הפרשה - פרשת בשלח שירה

חידוש נפלא מצינו להלכה בדברי ה'פרישה' (ויד סי' שפ"ג סק"ה), שהנה ידוע מה דאיתא בגמ' (שבת יג.) 'לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב', ונראה כפי פשוטו שבאו חז"ל ללמד שעל הנזיר להתרחק מן הכרם, ואומרים לנזיר, לך מסביב הכרם, אל תתקרב ללכת דרך הכרם עצמו, אף אם יצטרך משום כך לסבב ולהאריך דרכו שלא יפגע בכרם, בכדי שלא יכשל באכילת ענבים, אכן כתב הפרישה על זה 'העולם מועים בפירושו', אלא כוונת חז"ל היא 'אמרין לנזיר סביב לכרם לא תקרב דהיינו משמרת למשמרת, דאפילו סביב לכרם לא תקרב'ל, ומכאן נלמד עד כמה צריך להתרחק אפילו מ'סביבות' הרעליא.

פסוק ח) למה השווה עמלק לזבוב, (וכן הא דמצינו שיצר הרע דומה לזבוב, ברכות סא.), כי הנה אין כוח בפיו של הזבוב למצוץ מחתיכת בשר שלם, וכדי שיוכל לאכול וליהנות מן הבשר עליו למצוא סדק או נקב קטן ורק דרך שם יכנס פנימה, וסופו שיביאנו לידי רקבון וקלקול. כיו"ב היא דרכו של עמלק זה היצה"ר, כל עוד שלא תתן לו דריסת רגל בקרבך לא ישלז בשום פנים ואופן, אבל אם אך תהיה לו דריסת הרגל כל שהוא אז כבר יעלה בידו לקלקל את הכל"ט, ומשום הכי 'אין עצה ואין תבונה' אלא לעמוד בכל תוקף בחומה בצורה בגדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה.

כט. משל אמרו בשם הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פרשת תצוה), לעני ואביון מרוד שהתקיים מ'קיבוץ נדבות', פעם אחת ניגש לאחד מגדולי העשירים וביקש ממנו שרוצה לקבוע מסמר בביתו בעד סכום נכבד של מאה זהובים, בתחילה דחהו העשיר, אך משבא הלה והפציר בו יום נענה לו העשיר וכתב שטר מכירה כדין ונתנו בידי העני. ויהי ממחרת, בא העני וביקש לתלות אחד מבגדיו על המסמר, מיד פתחו לו הבית ונתנו לעשות בו כרצונו - שהרי שלו הוא המסמר, למחר הגיע העני בבקשה שברצונו לקחת את בגדו מאתמול ותחתיו תלה חפץ אחר, וכך הטריד את מנוחת בני הבית יום יום בענין אחר... עד שיומא חדא בא העני ותלה במסמרו נבלת בהמה שהחלה תוך כמה שעות להריח בריח נורא ואיום - והיו עיני בני הבית כלות והולכות... אבל, מה יעשו הרי שלו מסמר זה, ולגודל הצחנה נאלצו לעזוב את הבית בבושת פנים, וכך נהפך כל הבית להיות תחת רשותו של העני... והנמשל מובן, שהיצר הרע מפתה את האדם שיפתח עבורו סדק צר מאד כדי שיוכל לתת שם דבר קטן, והגם שבתחילה דוחה אותו האדם, מיהו השטן חוזר ומפציר בו שוב ושוב, עד שלבסוף מסכים האדם לוותר על דבר של מה בכך ולתת 'שעיר לעזאזל' עבור השטן כדי שבכך יתן לו מנוחה לנפשו, אך סופו שיתלה היצר באותו 'מסמר' כל סוגי נבילות וטריפות שאין אדם יכול לעמוד במחיצתן, והוא שולט בו מראשו ועד רגליו וכובש אותו להיות נכנע תחתיו בשלימות, ומפסיד את הכל.

מסופר שבערב ימי המלחמה דרשו השלטונות בדייטשלאנד (גרמניה) מממשלת פולין שישבו לידם את העיר 'דאנציג' שהיתה בעבר שייכת לדייטשלאנד, ובאם לאו יפתחו במלחמה עליהם, נענה אז ראש ממשלת פולין ואמר, אם אכן היו רוצים את 'דאנציג' אכן הייתי מחזירה להם למען תשקוט הארץ ולא תפרוץ המלחמה, אך מאחר שהנני יודע שהם 'מדברים' על דאנציג אך כוונתם להגיע עד ווארשא הבירה, ואם ניכנע ונשיב את דאנציג יחזרו וידרשו עוד ועוד, עד שיגיעו אל עיר הבירה ווארשא, על כן אין מנוס אלא לעמוד כנגדם ולהילחם בהם.

ולמדו מכאן בעלי המוסר, כי היצר הרע 'מדבר על דאנציג ורוצה את ווארשא', כלומר שאינו מבקש אלא פתח קטן, לעבור על גדר וסייג קל, אך מכאן תיפתח לו הדרך להפיל את האדם לגמרי, וצריך להיות 'חכם הרואה את הנולד' לעמוד על המשמר בכל הכח שלא לתת 'פתח' ליצר שיוכל להיכנס בו שעי"ז יוכל להפילו לגמרי, ואם יתאמץ עתה 'מעט' ימנע מעצמו מלחמה קשה הרבה יותר בהמשך.

ל. 'המגיד' הגה"צ רבי יענק'לה גלינסקי זצ"ל נשוא במתק לשונו משל נפלא, לאיש שהיה שקוע ראשו ורובו ב'טיפה המרה', בשבתו בביתו ובלכתו בדרך, בשכבו ובקומו, ובכל מקום שהלך 'בקבוק' עמו... וכמובן ששקע גם בחובות... וגם בריאות גופו הלכה וניזוקה, עד שהבין שעליו להפסיק 'לשתות'... אלא שלא היה יכול להתנתק בבת אחת מהמשקה שהיה חביב עליו כבבת עינו על כן קיבל על עצמו קבלה גמורה שלעולם לא ישתה לבדו, רק כשיצטרף אליו עוד איש לשתות עמו יחדיו ישתה גם הוא, וטובים השניים מן האחד... ועי"ז יצטרך למעט בשתייה, כי לאו בכל יומא מתרחש 'ניסא' למצוא עוד 'שותה'... ויהי היום התאוה האיש מאוד לשתות, אך מה יעשה והרי 'אסר' על עצמו לשתות בגפו, על כן יצא אל דלת הבית לחפש אחר עוברי אורח שיסכימו להיכנס ולשתות, וטרח הרבה

והיה בטוח שע"ז ישגם, וזו כוונת הפסוק אמר אויב ארדוף אשיג, ואיך אשיגם, אחלק שלל - של"ל הוא ר"ת שם לשון לבוש, שאם אפתה אותם שעכ"פ חלקם וקצתם יתרוצו לשנות דברים אלה, בודאי אשיג אותם לב, אבל לא עלתה בידו וסוס ורכבו רמה בים.

מוזמור שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'

בספר 'רמתיים צופים' (על התנדב"א להרה"ק רבי שמואל משינאווא, פט"ז זוטא אות ז') מביא שהרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע שאל את הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מדוע נקראת שבת זו נקראת 'שבת שירה' על שם ה'קריאה' שקוראים בשבת זו שירת הים, (שהרי אינו עתה

ובבלל ענין זה, שלא להיות 'אויבער חכם' (מתחכם) כנגד אותם הגדרים שגדרו גדולי עולם בכל דור ודור, אלא כל יחיד ויחיד ישמור את עצמו במנהגי ומסורות אבותיו ורבנותיו, ובזה יהיה שמור מכל 'פנעי ומקרי הזמן'... כה ביאר הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע את הפסוק שבשירת הים (טו ט) 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל, וצ"ב, מאין היה פרעה בטוח שישגם ויחלק שללם, אלא כי נודע לו 'סוד הדברים' כיצד עמדו ישראל בקדושתם בתוככי ערוות מצרים, ובזכות מה נגאלו - והוא בזכות שלושה דברים, ואלו הם, שלא שינו את שמם, לשונם ומלבושם, והיתה מחשבתו להשתדל לפתות את בני ישראל שיסורו מדרכם זו,

ולא מצא... והתאוה הולכת וגוברת, עד שחשב לעצמו, בינתיים אניח את הבקבוק והכוסות על השולחן (וזה' לא נאסר...), שוב רץ אל רחוב העיר, והתחנן בפני אנשים ללא הועיל, ובינתיים 'בער' בו היין עד שהחליט למזוג את היין אל הכוסות, כדי שברגע שימצא 'חבר' יוכל לשתות בלא שהות רגע... חזר בשלישית אל הדלת ואין שום הלך ברחוב, והנה ראה זבוב מתקרב אל שפת הכוס ומוצץ מעט יין, קפץ בשמחה, הא, ב"ה... יש עמי 'שותף' לשתיה, ושתה בבת אחת את שני הכוסות...

ועתה בואו חשבון, מה גרם לו 'ליפול' ולשתות את היין מתוך מחשבת שטות שאכן עומד הוא בקבלתו כי אכן יש עמו 'חבר' - הנחת היין על השולחן ומזיגת הכוסות... כי בשעה שעמד היין לנגד עיניו במלוא הדרו כבר לא היה יכול להתאפק, על כן המציא מחשבת לומדות כזו... אך אילו היה מונח היין במקומו ולא על השולחן, פשיטא שהיה עוצר עצמו יותר מלשתות, ולא היה בא לידי תקלה כזו... ומכאן נלמד עד כמה צריך להרחיק עצמו מהנסיון, ולך לך אמרינו נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב.

לא. וכאותו מעשה באחד מחסידי הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע שנכנס אל רבו, בבקשת רשות לעקור דירתו לארה"ב אחר שהנו מחוסר פרנסה ל"ע, ושם יוכל להביא טרף לבני ביתו, אך המגיד לא נתן לו לנסוע בשום אופן, ואף אחר שביקש והפציר כמה פעמים לא נתן לו רשות ליסע, פעם בעת צערו התאונן בפני רבו, שגם בארה"ב ישנם תלמידי חכמים ולומדי תורה ומדוע כל כך חושש הרבי מכך, אמר לו הרה"ק משל לתלמיד חכם ועם-הארץ שנזדמנו לפונדק אחד, הת"ח החזיק בידו סידור קטן, ואילו בידי ה'עם-הארץ' היה סידור עבה מלא בהקדמות וביאורים מהראשונים והאחרונים, ויבקשהו הת"ח הבה נחליף ביננו את הסידורים וכך ירווח לשנינו, כי אנכי אעסוק בשמחה במפרשי הסידור, לאידך אתה תהנה שלא תצטרך לשאת ספר כבד כל כך. אולם הע"ה סירב להצעתו, באמרו שעדיף טפי להחזיק בסידור הגדול, כי אז אף אם יקרעו כמה דפים אכתי ישאר בידו הדפים שבהם נדפס 'אדון עולם', לא כן בסידור קטן שבדף אחד שיקרע מיד יקרע וייאבד כל ה'אדון עולם'... והמשיך הרה"ק, כל עוד שהינך דר במקום תורה ועבודה הינך דומה לאותו סידור עבה - שאף אם ח"ו תיפול ממדרגתך עדיין תשאר באמונתך וישאר ה'אדון עולם' בשלימותו... לא כן בארה"ב חוששני שבקריעה אחת תאבד מעליך את כל ה'אדון עולם' וכל אמונתך תלך לאבדון מבלעדי סביבה טובה שתשמור עליך... (המדובר מאמעריקע דאז ולא כהיום שרבו בה קהילות קהילות יראים ושלמים מסולאים בפז). כך גם לדידן, אם ה'סביבה' אינה של יראי ה' הרי כל ה'אדון עולם' שלו ושל יוצאי חלציו בסכנת אבדון.

לב. וכך אמר הרה"ק רבי בונם מאוטווצק זי"ע לבאר הלשון שמצינו בחז"ל (מגילה כד: ובש"מ) 'מינות נזרקה בו', ולא נקטו 'נכנסה' בו, כי 'זריקה' משמעותה כמי שזורק דבר מרחוק על חברו ואינו פוגע בו אלא במקצת, כך די לה לרוח מינות שתפגע רק במקצת, וכבר נתפשט בכל הגוף רח"ל ואחריתה מי ישורנו, כיו"ב ייאמר לענייננו עד כמה צריך להרחיק מן הכיעור ומן הדומה לו, כי אם נכשל רק במקצת (פעם אחת שמסתכל...) הרי כבר הציץ ונפגע וכלו בסכנה נוראה ה"י...

באר הפרשה - פרשת בשלה שירה

איתא בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא ב'נהר שלום' עמוד פא לנבדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמז בלשון הכתוב 'או ישיר משה' 'או' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש אויב לג לג, 'ואאלפך חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלה, וזיין - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד וחווה, פירוש בכל שנה את השירה הזאת לה'.

והנה לא רק לשעתה היתה 'קריעת הים' אלא לדורי דורות, וכמו שאמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע לבאר דברי חז"ל (שמו"ר כא ו) שבשעת קריעת הים נבקעו כל מימות שבעולם, ולכאורה, הרי אין הקב"ה עושה ניסים לחינם, ולשם מה נעשה נס זה. אלא, כי 'מים' מרמזים על הצרות והייסורים שעוברים על האדם, וכדכתיב (תהילים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', ובשעת קריעת ים סוף נבקעו כל מימות שבעולם, כלומר, שמעתה יהא ב' לבקוע ולשבר את כל הצרות שבעולם. ובכל דור ודור נשפעים הניסים מחדש, וזוכה האדם לצאת מצרה לרווחה מכל צרותיו

הזמן שהיתה השירה - בשביעי של פסח), וכי שבת פרשת בא נקראת 'שבת יציאת מצרים', וכן שבת פרשת יתרו אינה מכונה בשם 'שבת קבלת התורה'.

ענהו הרה"ק כי בתורה עצמה מצינו שינוי, שהשירה נכתבה אריח על גבי לבנה (מגילה טז: וברש"י), והנה 'ישראל' נוטריקון י"ש ש'ישים ר'יבוא א'ותיות ל'תורה, וכלומר שיש אחיזה לישראל בתורה, גוף היהודי משול לקלף, ואילו נשמתו החצובה מתחת לכסא הכבוד הרי היא בדיו הכתובה על גבי הקלף. וכאשר יש שינוי בתורה הרי זה מורה על שינוי גוף היהודי בשבת זו, שבידו להשתנות מן הקצה אל הקצה, ועל כן נקראת השבת בשם שבת שירה לג. ומסיים ב'רמתיים צופים' - ובעיני ראיתי שהיה (ה'יהודי הרי"ם) רוקד ממש בקבלת שבת זו בשמחה רבה מה שלא היה דרכו בכל השנה לג.

ובביאור הטעם שנכתבת השירה 'אריח על גבי לבנה' היה אומר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שהנה גדלו של 'אריח' הוא חציו משל 'לבינה' (רש"י מגילה טז: ד"ה לבנה), נמצא שגדלו של הריווח (החלק) פי שניים מהכתב הנכתב. ולרמז לנו, ש'הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן' (כלשונם יומא סח:), והשפע הרב הבא עלינו בשבת קודש זו גדול בהרבה מהניסים הכתובים בפירוש לג.

לג. טעם נוסף לקריאת השם 'שבת שירה' הסביר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, כי כל הפרשה רצופה בניסים ונפלאות פלאיים שלא היו עוד כמותם, קריעת ים סוף, המתקת המים במרה, ירידת המן, וכן ניצחון עמלק, ואין לך נאה מהשם 'שבת שירה'.

לד. הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע המליץ ואמר על דרך בני אדם לאחל אחד לחברו באמירה 'שהכל יתנהל כשורה', היינו שהכל ילך כ'שירה', עם ריבוי ההשפעות מלעילא.

עוד הוי מרגלא בפומיה (אמ"ח בשלח), שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין צ:) 'או ישיר משה' - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, והכוונה היא שעל ידי קריאת השירה יכול האדם לבוא לבחי' 'תחיית המתים' אף בעודו חי בעולם הזה - להחיות בנפשו את כל 'ישנוניותו' בתורה ובמצוות, להלהיב לבו וכל אבריו באהבת ויראת ה'.

וכך כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (ורא א) וז"ל, שמעתי בשם רבי ר' בונם ז"ל, 'כל העוסק בפרק שירה בכל יום הוא בן עוה"ב', כי תהילות ישראל הוא למעלה מן מכולם, אכן אדם בעולם הזה כמה פעמים יורד ממדריגתו, נמשל לבהמה וחיה, לפעמים יורד ח"ו כשרץ, על כן יעמול איך שיהיה, קודם כל ייתן שיר ושבח לה' יתברך באותה בחינה שהוא, על ידי זה יוכל לעלות ממאפל שלו, עכ"ל. והיינו שמי ששר ומזמר, משבח ומפאר לבורא גם בעודו בנפילתו הוא בן עוה"ב.

לה. בתוספת נופך יש להוסיף (וכמשמעות הדברים ב'מהר"ל אור חדש, אסתר ט ז) דהנה בריש פר' 'ויחי' איתא ברש"י 'פרשה זו סתומה', ואין ריווח 'חלק' בין הפרשיות משום ש'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', נמצא שחיסור ה'חלק' מורה על סתימת עיניהם ולבן של ישראל, אם כן ב'שירת הים' שנכתבה 'אריח על גבי לבנה' ויש בה רווח חלק הרבה למאד, הרי זה מורה על פתיחת העיניים והלב גדולה ורבה עד מאד.

הנה כתב ה'חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הגוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים ובייסורים אשר יכאבו למתרפא בהם. לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בענייני התיקון לנפש החוטאת, יש תיקונים כתעניות וסיגופים המענים את הגוף ומזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, לאידך, יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש בהם לכפר עוון, ואחד מהם (בר"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עוונותיו.

ומוסף ה'חרדים' טעם לדבר, דאיתא במדרש (ילקוט) ש'רנח' על הפסוק (טו כב) 'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר, שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתב רשב"י (זח"ב נד): שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי בה סגולתה כל יום בשעה ראשונה ל"ט. (וכחה של אמירת השירה כבר נתבאר בוזה"ק בפרשתן נד: ועיי' מדרש תהלים פ"ח).

וזכר הביא ב'משנה ברורה' (נא יז) בשם הוזה"ק ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר ביב, והאומר בשמחה מוחלין לו עוונותיו.

ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (ק"ה). שנמשלו לנס קרי"ס, לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות לו.

אמנם נצרך לזה 'תפילה' כדכתב ה'רשב"ם' (שם ד"ה בקריעת) על העניינים שדימו חז"ל קשין כקריעת ים סוף, 'ונפק"מ למבעי רחמי' (לבקש רחמים) להרבות בתפילות ותחנונים. על כן ירבה האדם בתפילה לא-ל-חי, ויזכה לפעול כל טוב.

שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

נוראות כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה ד"ה אלוקי אבי) לדעת מה פועל האדם קרוץ מחומר במרומים על ידי השירות ותשבחות שהוא אומר בהאי עלמא, דכתיב בשירת הים (טו טז) 'עם זו קנית', שהקב"ה קנה את כלל ישראל, והרי לא מצינו שעשה בהם הקב"ה אחד מדרכי הקניינים של הנבחה או משיבה, וביאר הרה"ק, עפ"י מה שאמרו (קידושין כב:) 'הגביהו הוא לרבו קנאו' שאם העבד מגביה ומרים את רבו הרי הוא נכנס ברשות אדונו להיות קנוי לו בקנין חזקה, והכי נמי כתיב בפסוקי השירה (פסוק ב) 'אלוקי אבי וארוממנהו', היינו שעל ידי השירה גרמו כלל ישראל להרים כבודו של הקב"ה כביכול, והיו כאותו העבד המגביה את רבו, ובוה נקנו להיות לו יתב"ש לעם סגולה ל"ח.

לו. הפליג הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם ד"ה פתח) ואמר בזה"ל, שאז בעת השירה עלה ונתעלה עד הכתר עליון (עיי"ש), וכמו כן בכל שנה ושנה שקוראים השירה נתגלה הכתר מלכות, וכשהמלך מעטר עצמו בכתר מלכותו הוא נותן הנחה למדינות, ובפרט במלך המלכים הקב"ה שכשמעטר עצמו בכתר מלכותו בוודאי יתן הנחה לישראל, וימלא משאלות בני ישראל בכל השפעות והברכות בכלל ופרט ברוחניות וגשמיות בני חיי ומזוני ורפואה בקרוב במהרה בימינו אמן. עכ"ל.

לז. ועל דרך זה יש לפרש גם במה שאמר נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה (תהילים קיח כח) 'א-לי אתה ואודך א-לוהי ארוממך' - שהשיר והשבח וההודאה לקל חי כביכול הם מרוממים ומגביהים אותו...

לח. וגדול כוחה של שירה להציל מהגלות, וכמו שאיתא בתנא דבי אליהו (רבא פכ"ח), שכאשר בקשו בני בבל מבני ישראל 'על נהרות בבל', שירו לנו משיר ציון (תהלים קלז), ענו להם בני ישראל, שוטי עולם, אילו שרנו, לא גלינו מארצנו.

לט. מתאמרא בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות' (טו ט), ולכן ניצלו מהחטא.

עפ"ז ביארו עוד הטעם ש'שבט לוי' לא חטאו בעגל, שהרי שבט לוי הם העומדים על השיר ומי ש'שר' בעבודתו, כלומר שעבודתו נעשית מתוך שמחה, זה האיש אינו בא לידי חטא.

באר הפרשה - פרשת בשלה שירה

ולא רק לענין מחילת עוונות הדברים אמורים, אלא לכל מיני ישועות, כמו שכתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (פסח בד"ה איתא במדרש), וז"ל. בשירת הים יש הכל, מה שהיה ומה שעתידי להיות, וכל הגאולות וכל העניינים שצריך האדם, הכל נכלל בשירת הים. ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירות נפש

כל אחד לפי מה שהוא יתוקן כל ענייניו בנזף ובנפש, עב"ל.

ויה"ר שימטיר לנו מן השמים מן לאכול וכל הצטרכויותיהם של בני ישראל, לניסים ופלאות זיווגים הנונים וכל ניסי קריעת הים בב"א.

